

Науково-практична конференція «Українська держава і Церква»

Протоієрей Димитрій Гарчук, доцент кафедри українського православ'я МАУП, секретар Літургичної комісії Київської єпархії УПЦ, настоятель храму Єрусалимської ікони Божої Матері в Києві.

Доповідь на тему:

«Просвітництво та катехізація в думках Блаженнішого Митрополита Володимира як фактор культурного збагачення українського суспільства»

Без сумніву, заслуговує уваги суспільства особистість людини, яка в історичний період з 1992 по 2014 рік, майже увесь період існування незалежної України, очолювала Українську Православну Церкву. Це постать Блаженнішого Митрополита Володимира (Сабодана). Багато можна говорити про цього великого сина українського народу, але квінтесенцією опису архіпастирської діяльності спочилого Предстоятеля УПЦ є слова його першої проповіді, виголошеної на кафедрі Київських Митрополитів 20 червня 1992 року: «Я прибув не у відрядження і не з-за кордону, я прибув на рідну землю служити людям і незалежній Україні»¹

Справді, історія показала, що 121-й митрополит Київський служив Богові, людям та своїй країні. Величезний внесок в українську культуру архіпастиря вже отримав достойну оцінку суспільства. Крім того, закладено фундамент взаємодії Української держави і Української Православної Церкви. Предстоятель підкреслював: «Хоча як інституції Церква і Держава є незалежними одна від одної, одні й ті самі люди є громадянами Держави і вірними Української Православної Церкви. Українська Православна Церква є Церквою українського народу»².

За часів предстоятельства Блаженнішого Митрополита Володимира розпочинається розвиток співробітництва Церкви, державних і громадських організацій. Активізується діяльність синодальних структур Української Православної Церкви, їх взаємодія з єпархіями, що позитивно впливає на церковно-державні та церковно-суспільні зв'язки на всіх рівнях.

Головною особливістю діяльності Церкви в сучасному світі стає аналіз та творче використання накопиченого в минулі роки досвіду, розвиток широкої творчої діяльності на твердій основі стандартів, що містять богословські вивірені позиції. Сьогодні є дуже важливим підвищення професіоналізму церковних фахівців в областях релігійної освіти, катехізації, соціального

¹ Блаженніший Митрополит Володимир (Сабодан). Проповідь, виголошена 20 червня 1992 року в храмі на честь преподобних Антонія і Феодосія Печерських (Трапезному) Свято-Успенської Києво-Печерської Лаври.

² Блаженніший Митрополит Володимир (Сабодан). Доповіді, звернення, промови. Том XI.— Київ, 2014. С.148.

служіння, військового і тюремного служіння тощо, розвиток богословської думки, церковної місії, церковних мистецтв, наукових досліджень, церковної журналістики та інших форм служіння Церкви.

Освіта й церковна місія в сучасному суспільстві базуються на тисячолітніх традиціях нашого народу, витoki яких нам дало Володимирове Хрещення 988 року. «Як написано в житії святого, зглянулося всемілостиве око благого Бога на князя Володимира — і просвітилися серце його і розум; він пізнав суєту ідолської омани і віднайшов єдиного Бога, Котрий створив усе видиме й невидиме. Загорівся він духом і забажав серцем бути християнином і навернути всю свою землю до Християнства. З благої любові Божої до роду людського це здійснилося. Увійшовши у святу купіль, відродився Володимир від Духа й води, і звелів він усьому народу своєму хреститися в ім'я Отця і Сина і Святого Духа. Відтоді земля наша почала прославляти Христа з Отцем і Святим Духом. Просвітило нашу землю сонце Євангелія, капища були зруйновані, а натомість зводилися церкви, хрест освятив міста, ідоли були скинуті й з'явилися ікони святих, почала приноситися Безкровна Жертва; фіміам, який здіймався до Бога, освятив повітря»³.

Церква ніколи не відокремлювала віру від знань, не протиставляла свободу творчості людини смиренню й послуху. А тому освіта повинна бути системою не лише надбання знань і умінь, але й виховання і духовної просвіти людини, іншими словами — системою цілісного розвитку людини.

Що ж стосується думок Митрополита Володимира, то вони є відображенням його діяльності, і навпаки — суспільна діяльність первосвящителю та очолюваної ним Церкви є віддзеркаленням його задумів щодо українського суспільства.

Блаженніший Митрополит Володимир — це відомий православний проповідник, богослов, духовний письменник і поет, очільник багатьох культурно-просвітницьких проєктів. За видатні особисті заслуги в утвердженні духовності, гуманізму та милосердя в суспільстві, багатолітнє сумлінне служіння Українському народові, з нагоди 45-річчя хіротонії та 20-ї річниці незалежності України указом Президента України № 745/2011 від 9 липня 2011 року Предстоятелю Української Православної Церкви Митрополиту Володимиру (Сабодану) присвоєно звання Герой України⁴.

Спочилий в Бозі Предстоятель УПЦ неодноразово наголошував на надзвичайному значенні просвітництва для українського суспільства. Так, християнізацію архіпастир називав причиною зародження національної

³ Владимир (Сабодан), митр.Избранные проповеди. — К.: Издательский отдел Украинской Православной Церкви, 2013. С.236.

⁴ Указ Президента України №745/2011 від 9 липня 2011 року «Про присвоєння В.Сабодану звання Герой України».

самосвідомості: «Саме з моменту обрiтєння нашими пращурами християнської вiри свiт почав сприймати нас як могутню державу; саме тодi в нас зародилася національна самосвiдомiсть. Без найменшого сумнiву можна сказати, що все найкраще, що ми сьогодні маємо в Україні і що, власне, зробило Україну Україною, відбулося завдяки мудрому та далекоглядному рiшенню рiвноапостольного князя Володимира. Ця знаменна подiя визначила місце нашої держави в родинi християнських народiв свiту. Завдяки цьому Київ став iстинною «митрополiєю» та «матiр'ю мiст руських»»⁵.

Свiтло християнської вiри, яке засяяло на нашiй землi, задало тон динамiчному культурному розвитку держави. Адже, як зазначав Блаженнiший Володимир, «Православ'я не тiльки дало народовi Київської Русi можливість бути з Христом, але багато в чому змiнило державу і людей. Першим таким здобутком стала писемнiсть. Монахи-лiтописцi, живучи в монастирях, записували iсторiю нашої Батькiвщини, поклавши, таким чином, початок iсторичнiй науцi в нашiй краiнi. Першим iз вiдомих нам лiтописцiв, основоположником вiтчизняної iсторiї став преподобний Нестор Лiтописець»⁶.

Свiдчення Митрополита Київського і всiєї України Володимира щодо сприйняття свiтла християнської вiри стосується і якiсного вимiру останньої: «Щоб зберегти вiру, недостатньо самого знання. Можна прекрасно знати Святе Письмо, його священнi велiння — і бути поганим християнином. Справжнiм християнином буде той, хто до знання про вiру, про Бога, про Церкву приєднає ще церковний досвiд, iстинне християнське життя»⁷.

Катехiзацiя як засiб роз'яснення християнського вiровчення, без сумнiву, має поєднуватись з життєвим досвiдом, тобто слово катехизатора та мiсiонера про Бога лише тодi матиме добрий плiд, коли носитиме для нього самого емпiричний характер.

Iсторичнi реалiї для Української Православної Церкви склались так, що пiсля падiння тоталiтарної комунiстичної влади та її безбожної iдеологiї вiдкрився потенцiйний шлях вiдродження релiгiйної освiти в школi. «Невiд'ємною частиною життя Церкви є проповiдь Слова Божого й передання духовних знань»⁸, — зазначав Митрополит Володимир.

«Ми сподiваємося на подальший розвиток системи релiгiйного виховання та освiти у навчальних закладах усiх рiвнiв, подальше сприяння з боку Держави

⁵ Блаженнiший Митрополит Володимир (Сабодан). До українського народу з нагоди Дня незалежності. 24 серпня 2007 року.

⁶ Владимир (Сабодан), митр.Избранные проповеди. — К.: Издательский отдел Украинской Православной Церкви, 2013. С.262.

⁷ Владимир (Сабодан), митр.Избранные проповеди. — К.: Издательский отдел Украинской Православной Церкви, 2013. С.238.

⁸ Блаженнiший Митрополит Володимир (Сабодан). Доповiдi, звернення, промови. Том XI. — Київ, 2014.С.131.

впровадженню викладання у загальноосвітніх навчальних закладах курсів з християнської етики, православної культури та Закону Божого»⁹.

На думку архіпастиря, відповідь запитам сучасного українського суспільства щодо забезпечення виховання дітей на базисі християнських етичних принципів та ознайомлення шкіл з Законом Божим вимагає докладання всіх зусиль для реалізації цієї доброї справи. Саме на такій позиції стояв Київський Митрополит: «Для цього необхідно працювати як у межах церковної огорожі — в недільних школах та церковних гімназіях, так і за її межами — у державних навчальних закладах усіх рівнів. Українська Православна Церква має повернути собі, відібране в неї богоборчою атеїстичною владою, право засновувати власні навчальні заклади всіх рівнів. Вважаємо за необхідне ввести вивчення основ християнської етики, православної культури та Закону Божого в навчальних закладах усіх рівнів — від дитячого садочка до найпрестижнішого університету»¹⁰.

Предстоятель УПЦ вбачав в державно-церковних відносинах плідну синергію для безперешкодного духовно-культурного збагачення кожного громадянина. Це стосується інформаційного поля. Зокрема, телебачення як засобу масової інформації: «На наше глибоке переконання, докорінно має змінитися позиція Держави щодо забезпечення інформаційних потреб віруючих громадян, зокрема створення та поширення духовно-просвітницьких програм на державному телебаченні. Вже сьогодні необхідно закласти можливість для безкоштовної трансляції створених Церквою духовно-просвітницьких програм у концепцію майбутнього громадського телебачення»¹¹.

Не є дивиною за умов сьогодення поява духовенства в телевізійному просторі чи в радіоефірі. Стали звичайним явищем публікації на богословські теми та інші продукти наукової та публіцистичної діяльності релігійної тематики. Хоча доволі нещодавно такий стан речей в суспільстві було навіть важко уявити.

Безперечно, важливим для Його Блаженства було використання всіх доступних каналів задля збагачення суспільства духовними скарбами Євангельських істин. Митрополит Володимир, виказуючи надію на майбуття, зазначав: «Після виходу із суспільної та інформаційної ізоляції на початку 90-х Церква відразу розпочала відроджувати свою місіонерську, просвітницьку діяльність. Водночас Церква разом із суспільством вступила в добу швидкого розвитку інформаційних технологій, і тому мала навчитися говорити про вічні цінності за допомогою сучасних засобів масової інформації та комунікації.

⁹ Блаженніший Митрополит Володимир (Сабодан). Доповіді, звернення, промови. Том XI.— Київ, 2014. С.147.

¹⁰ Блаженніший Митрополит Володимир (Сабодан). Доповіді, звернення, промови. Том XI.— Київ, 2014. С.131-132.

¹¹ Блаженніший Митрополит Володимир (Сабодан). Доповіді, звернення, промови. Том XI.— Київ, 2014. С.147.

Сподіваємося на подальший розвиток місіонерського, просвітницького та інформаційного служіння нашої Церкви заради свідчення про Христа та його Церкву»¹².

Непересічною подією за своїм культурним значенням стала презентація Пересопницького Євангелія, яка проходила з благословення Блаженнішого Митрополита Володимира. Цей грандіозний за своїм масштабом просвітницький проект привернув увагу всієї світової наукової та інтелектуальної спільноти до українського Православ'я та української культури. Міжнародна презентація Пересопниці охопила столицю нашої країни, Великобританію, США, Канаду та Польщу. Святитель українського народу, підкреслюючи особливе значення відродженої святині писав: «Пересопницьке Євангеліє є першим перекладом Слова Божого староукраїнською літературною мовою. Створення цієї пам'ятки в провінційному містечку Пересопниця теперішньої Західної України є яскравим свідченням того, що Україна і її Православна Церква не стояли осторонь тих культурно-історичних процесів, які проходили в Європі в XVII столітті. Сьогодні Пересопницьке Євангеліє є одним з духовних символів нашої Батьківщини, адже на ньому присягають на вірність Україні та її народу Президенти нашої Держави. Спільними зусиллями Української Православної Церкви, Національної академії наук, Національної бібліотеки імені Вернадського вдалося створити факсимільне видання, яке тепер доступне більшій кількості людей»¹³.

Насамкінець, слід зазначити, що християнське просвітництво та катехізація в різних її форматах (від історичних традиційних до тих, що крокують в ногу з часом, що вкрай важливо в епоху трансформацій та постмодерну) є ключем до витоків національної самоідентичності нашого народу. Долучитися до джерел власної історії — значить збагатитися культурно та духовно. Діяльність та думки українського святителя Блаженнішого Митрополита Володимира свідчать саме про це.

Українська Православна Церква є Церквою Володимирового Хрещення, спадкоємицею багатовікового досвіду святості, культури, науки і традицій нашого народу. Ці традиції важливо берегти як сутнісний дорогоцінний скарб нації. Багато перипетій було на історичних шляхах українського Православ'я. Усобиці, монголо-татарські нашествия, унія, войовниче богоборство, розколи. Все це з терпінням і смиренням наша Церква несла і несе, звершуючи свою високу місію, служачи Богу і людям та долучаючи до Світла Христової Істини всіх, хто з відкритим серцем бажає прийняти цей скарб віри.

¹² Доповідь Предстоятеля Української Православної Церкви Блаженнішого Митрополита Київського і всієї України Володимира 8 липня 2011 року.

¹³ Блаженніший Митрополит Володимир (Сабодан). Слово з нагоди презентації Пересопницького Євангелія в Парламентській бібліотеці Канади (Оттава) 1 грудня 2008 року.

Джерела:

1. Доповідь Предстоятеля Української Православної Церкви Блаженнішого Митрополита Київського і всієї України Володимира 8 липня 2011 року.
2. Блаженніший Митрополит Володимир (Сабодан). Доповіді, звернення, промови. Том XI.— Київ, 2014.
2. Блаженніший Митрополит Володимир (Сабодан). Проповідь, виголошена 20 червня 1992 року в храмі на честь преподобних Антонія і Феодосія Печерських (Трапезному) Свято-Успенської Києво-Печерської Лаври.
3. Блаженніший Митрополит Володимир (Сабодан). Послання до українського народу з нагоди Дня незалежності. 24 серпня 2007 року.
4. Блаженніший Митрополит Володимир (Сабодан). Слово з нагоди презентації Пересопницького Євангелія в Парламентській бібліотеці Канади (Оттава) 1 грудня 2008 року.
5. Указ Президента України №745/2011 від 9 липня 2011 року «Про присвоєння В.Сабодану звання Герой України».
6. Владимир (Сабодан), митр. Избранные проповеди. — К.: Издательский отдел Украинской Православной Церкви, 2013.